

ADATOK.

A DEBRECZENI MÉZESKALÁCSOSOK 1713. ÉVI CZÉHSZABÁLYAI.

Nos Georgius Csipkés Comáromi iudex primarius, Joannes Posalaki, Franciscus Erdödy, Joannes Veresmarty, Joannes Tikos, Joannes Váczy, Stephanus Lévy, Stephanus Comáromy, Joannes Csatáry, Michael Baranyi, Joannes Dányády, Thomas Vasas, Stephanus Domján, Nicolaus Domonkos, Stephanus Thoth senatores regionis ac liberae civitatis Debreczen. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, quod prudentes ac circumspecti: Nicolaus Szabó, Georgius Baltasár, Joannes Szücs, Andreas Csizmadia, Franciscus Szabó, Joannes Szalai, Joannes Viski, cives et pistorum panis dulciarii seu mellarii in civitate nostra residentes et constituti, juxta vetustam et laudabilem rerumpublicarum bene ordinarum, nec non regionum ac liberarum civitatum, earumque bonis et certis legibus, privilegiis statutisque utentium societatum, consuetudinem, se se in bonum ordinem (qui rerum anima, primaque et praecipua honeste, beneque vivendi ratio esset) redigere contubernium seu ceham erigere, bonisque legibus et regulis (quibus videlicet Dei gloria, bonumque publicum promoveretur atque angeretur, perpetuo observandis, opera sua, successorumque suorum, instituere et dirigere cupientes ac satagentes, coram nobis pro dirigendis communibus civitatis nostrae negotiis, in publica domo senatoria solemniter congregatis et simul existentibus personaliter comparantes, suo, caeterorumque sociorum pistorum panis dulciarii, seu mellarii nominibus exhibuerunt et praesentaverunt nobis certos articulos (ut a simplicioribus et linguae latinae ignaris distincte intelligi possint) nativo hungarico idiomate confectos, petentes a nobis debita cum instantia, quatenus eosdem (ad honestam inter ipsos instituendam societatem, salutaremque et bonum ordinem observandum deservientes) omnia et singula in eisdem contenta, ratos, gratos et accepta habentes, literis nostris privilegialibus inseri et inscribi facere, ac pro praefatis civibus pistoribus panis dulciarii seu mellarii, nostris ipsorumque haeredibus posteris et successoribus universis perpetuo valituros et observandos extradare vellemus; quorum quidem articulorum verbalis tenor et series sequitur in hunc modum.

1. *A ceh mesterek választásáról.* Mivel minden társaságokban az szép rendnek és egyességnek megtartására megkívántatik, hogy eljárók és egymástól való függések legyenek, úgy ebben az nemes városban

lévő mézeskalács-sütő társaság között is szükséges minden esztendőben ezen városbéli minden társaságoknak régi szokások szerint az új esztendőnek első napja után következő vizkereszt napján az egész társaság öszve gyülekezvén magok közül két becsületes, alkalmas és érdemes czéhmestereket választani, kiknek választások az város főbirájának megjelentessék és a nemes tanácsi rend közül arra deputálandó becsületes személy által: a választott czéhmesterek az egész társaság előtt megesküdtessenek, hogy a becsületes mézeskalács-sütő czéhnek, annak minden névvel nevezendő jövedelmeinek, leveleinek és egyéb eszközeinek gondját viseljék, a czéhnek rendtartását magok is megtartsák, alattok valókkal is megtartassák, a czéhnek privilegiumit, szabadságot oltalmazzák, a czéhbélieket ezen privilegiális levélben megirt articulusok és igazság szerint való törvénnyel igazgassák, a vétkeseket illendőképen megbüntessék és mindenekben, valamelyek tisztékhez tartoznak, azokban hiven, igazán járjanak, és a czéhnek javára, hasznára igyekezzenek és munkálkodjanak. Ezen választó gyűlésnek alkalmaságával, minden mesterember társaságbéli állapotjának, megbizonyítására tartozik letenni 4 garast.

2. *Választó gyűlés elmulatókról.* Valakik a czéhbéliek közül ezen választó gyűlésben jelen nem léznek, igaz mentségek nem lévén, abban az esztendőben a czéhből kirekesztessenek, vagy a czéh ládjában 12 forintot letenni tartozzanak, akik pedig a czéhmesterséget felvállalni nem akarják, magokat 24 forinttal váltsák meg, akiknek bé nem mehetések felől igaz mentségek léssen, hírré tegyék és ha magok személyekben jelen nem lehetnek is, a czéhmesterek választására való voxokat, a megirt 4 garassal béküldjék.

3. *A czéh ládjájáról.* A becsületes mézeskalács-sütő czéhnek egy jó záros ládája légyen, melyben a jövedelmek, pecsét, privilegiumos levelek, egyéb irások és más közönséges jószágok, eszközök conserváltassanak, minden benne lévőknek igaz lajstromával együtt és azon láda egyik czéhmesternek házánál, a kulcsa pediglen másiknál légyen, hogy amikor kívántatik egyező akarattal együtt nyissák fel és nyuljanak belé.

4. *Számadásról.* A választott czéhmestereknek esztendejek eltelvén minekutána tisztéket leteszik, a czéh ládjában lévő minden eszközökrül közönséges jövedelmekről, költségekrül a czéhnek rendesen számot adjanak és midőn számadások megvizsgáltatik és helyben hagyatik, mindenek lajstromban rendesen felirattatván, úgy tétessenek a ládjában.

5. *Uj bíró köszöntéséről.* Ennek a városnak dicséretes régi szokása és praxisa szerint az új esztendőnek első napján ujonnan választott főbiráját a czéhmesterek házánál megkeresni, köszönteni, tisztességes ajándékkal megtisztelni és hogy a nemes tanáccsal együtt az előbbieneknek dicséretes példájok szerint a becsületes mézeskalács-sütő czéhnek privilegiumokban, rendtartásokban megtartsa, tartassa és minden háborogatók, sértegetők ellen oltalmazza, arra szépen kérni tartozzanak.

6. *Fertyályos gyűlésekről, bójáráspénzről.* A czéhmesterek az esztendőnek minden fertályiban, avagy minden cantorban egyszer tartozzanak a czéh tábláját eljártatván, gyűlést hirdetni és akkor minden mesterember a társaságbéli állapotjának megbizonyítására a czéh ládjában három garast tégyen le. Azon gyűlésben ezen articulusok elolvastassa-

nak, hogy annyival is inkább elméjekben forogván a mesterembereknek, magukat tudhassák alkalmaztatni: valaki ezen bójáró gyűlésben meg nem jelenik és igaz mentsége nem leszén, ötven pénzzel büntetessék meg, a megirt bójárási pénz is rajta megvétetessék.

7. *Aprólékos gyűlésekrül.* Ezen kívül is mikor a szükség kívánja, mindenkor gyűlések lehet az egymás között való és előforduló szükséges dolgoknak igazgatására és vighezvitelére, ekkoron is aki a hivatalra bé nem mégyén, igaz mentsége nem lévén, 4 garast tegyen le.

8. *A gyűlésben való magok viselésérül.* Mikor a czéhnek közönséges gyűlése leszén, egyik a másikat me ne csufolja, nevesse, illetlen, bös-telen szóval, annyival inkább szidalommal ne illesse; zenebonát, vesze- kedést ne indítson, kiki minden hazudtolást, hamisolást eltávoztasson, magát csendesen, becsületesen viselje, ételt, italt ne tékozoljon, ne hajgáljon, hánkodjék, ugrádozzék, más embereknek beszélgetését, nevezet szerint a czéh mesterének szavát, beszédét szavával által ne öltse, meg ne háborítsa, akadályozza, aki a szerint nem cselekszik, az apró- lékosokban elsőben egy forinttal, másodsor kettővel, harmadsor három- mal büntetessék, ha valaki pedig attyárul, annyárul, vagy másképen megszidalmaz, megüt, ver, annak büntetése a nemes magistratust illeti.

9. *Egyéb társaságokban való magok alkalmaztatásárul.* Nem csak a közönséges gyűlésekben, de azon kívül is mind a mi városunkban, mind kívül való vásárokan és egyéb társalkodásokban megkívántatik, hogy a mesteremberek, ugy cselédjek és házak népe között a szép egyezés, szent szeretet, becsület és tisztesség megtartassék és gyakoroltassék, ellenben minden veszekedés, egymás becstelenítése, szitkozódás, károm- kodás, verekedés, vérontás, eltávoztatódjék; valakik azért akármely társalkodásban a mézeskalács-sütő czéhbéli személyek közül vagy maga vagy cselédje, más mester társát, vagy háza népét, cselédjét, vagy szemben vagy háta megé illetlen, becstelen, mocskos beszédekkel illeti, veszekedik, verekedik, cselekedetinek mivoltához képest a megirt mód szerint megbüntetessék.

10. *Egymás közt való törvénykezésrül és törvényes igazgatásokrül.* A mézeskalács-sütő mesterséghez tartozó és a czéhbéliek vagy cselédjek között támodható perlekedések a czéhnek gyűlésében elővitetőd- hetnek és megíteltethetnek és az aprólékos vétkek ezen articulusokban letelt módok és meghatározások szerint megbüntethetnek, de annál feljebb menni semminémü büntetésben és bírságolásban nem engedtelik. Az adósságokban ha valakinek valamely czéhbéli személyen vagy háza népén kereseti leszen, a czéh ítéletet és executiót tehet hat forintokig; de személyéhez nyulni szabad ne legyen. Mivel a n. magistratust illeti. A czéhen kívül való és törvényes igazítást kívánó ember a czéhnek egyben gyűléséért három garasokat tegyen le.

11. *Appellatiorul és annak módjárul.* Ha a czéh előtt perlekedő felek közül valamelyik a czéh törvényével meg nem elégszik, szabad legyen a nemes magistratus eleiben appellálni, a czéh is tartozik fel- bocsátani: mindkét fél peres mellé egy-egy becsületes, értelmes mester- embert rendelvén és azok által kinek-kinek feleletit és azok után a czéh deliberatumát declaráltatván. Az appelláló fél tartozik akkor a nemes magistratusnak három garasokat letenni.

12. *Ithon esett tetemes vétkekrül, criminalékrül.* Midőn valamely mézeskalács-sütő czéhbéli mesterember, vagy annak cselédje, valakinek vérét kiontja, vagy kéket, sebet ejt rajta, annyival inkább lopásban, gyilkosságban, paráznaságban, káromkodásban és egyéb czégeres halálos vétkekben esik, az olyanokrül a czéh ítéletet nem tehet, hanem a nemes magistratus keze alá kell bocsátani; de a czéhből kirekesztessék, mindazonáltal ámbár az ecclesiából kirekesztetett légyen, ha idővel vétkekrül penitentiát tartván a szent ecclesiától bevétettetik, a czéhtül is bevétethetik, a béálláspénzt avagy mesterasztalt ujonnan megadván.

13. *Utazásbéli tetemes vétkeseknek megfogásokrül.* Hasonlóképen akik a kijárásban a feljül megirt vétkekben leledzenek, az olyanok mindjárt megfogattassanak, jó őrizet alatt tartassanak és haza hozattatván érdemlett büntetés alá magistratus kezében adattassanak, cselekedtekrül való elégséges informatióval; valakik az ilyeneknek megfogásában, őrizésében, szófogadatlank és a vétkesnek szabadulására okot adnak, hazajövéen, a nemes magistratusnak hírré tenni tartozzanak, ha pedig ez ilyenek szófogadatlank, nem a czéhbéliek, hanem cseléd vagy szolgálai renden valók lesznek, azok az utban mindjárt megfogattassanak és haza hozattatván magistratus kezéhez adattassanak.

14. *Czéhiben való következésrül.* Aki ezen mézeskalács-sütő mesteremberek társaságában magát akarja béavatni, szükség megbizonyítani, vagy hiteles bizonság levél, vagy becsületes emberek bizonság tétele által, hogy tisztességbéli jó hírü, nevü rendes házosságban élő szüléktül szármozott, szabados és nem köteles személy hasonlóképen, hogy igaz czéhes helyen tanulta légyen a mesterséget. Melyet tanuló levélbül mutathat meg. Annak utánna a nemes magistratustul a concivitási just, állapotot szerezze és nyerje meg. Ezeket végben vivén: Keresse meg a czéhet és kérjen engedelmet magának, mesterségének megpróbáltatására. Melyet megnyervén, tegyen 8 garasokat és egy pint bort le.

15. *Remek csinálásrül.* A próba vagy remek csinálás ilyen légyen, készítsen négy rendbeli mézeskalácsokat a czéh által eleiben adandó formákra, tulajdon maga kezével; melyeket elkészítvén az egész czéhbéli társaságnak előmutassa, a társaságbéliek rendrül-rendre, kézrül-kézre megvizsgálván; ha minde hiba és fogyatkozás nélkül valónak nem találhatik, adjon a czéhnek büntetésében három forintot; ha pedig helyességgel alkalmatlan, illetlen lejend, sem a munka, sem aki munkálodta be ne vétessék.

16. *Remek mutatásrül és mester asztabrül.* Aki a czéhiben bevétetik, a mester remek bémuttatásának idején rendeltessék nékie bizonyos alkalmas terminus a mesterasztalnak megadására, amely mikor békövetkezik, az új mester maga vagy más ember házánál készítsen a társaságnak vendégséget, a társaságbélieknek kevesebb vagy több voltához képest, melyben légyenek ilyen étkek: első tehén hussal, velős koncczal és disznó orjával egyenesen főzött káposzta, felül eleven horsral meghintve. Második laskával avagy riskásával főtt kappan, avagy jó kövér öreg tyuk. Harmadik malacz, vagy lud, vagy rucza hussal készített fekete lév. Negyedik lud avagy rucza aprólékjával főzött kása. Ötödik egy szép és jó tehénhusbül és egy kövér tyukbul álló pecsenye. (Ha pedig ezen vendégséget sajnálja, vagy ha azt nem akarja elkészíteni,

a helyet tegyen le kész pénz tizennyolcz forintot), az étel mellé hozasson ötven pint bort.

17. *Özvegy mester asszony állapotjárul.* Ha valamely mesterembernek özvegye marad, valámig megholt férje nevét viseli és férjhez nem mégyen, a mesterséggel és ahhoz tartozó jussal élhet, mindazonáltal, hogy a czéhbeli társaságtul függjön és annak engedelmeskedjék, becsületes jámbor legényt tartson, aki jó, próbált művet műveljen, de inast és tanitványt fogadni nem engedtetik; hanem amely inas férje meghaltakor nála maradt, tanuló esztendeinek elteléséig, ha el nem akarja özvegy gazda asszonya bocsátani, nála kell maradni, az alább megirt büntetés alatt.

18. *Czéhen kívül való férjhez ment özvegyről.* Ha az özvegy mester asszony más olyan férjhez mégyen, aki a mézeskalács-sütő mesterséget nem tanulta és a társaságon kívül vagyon, a mesterséget gyakorolni és árulni nem engedtetik, ha pedig gyakorolja és árulja, műve elvétetessék. Mélynek fele a nemes magistratusé, fele a czéhé legyen.

19. *Szolgáló mesterségnek resignatiójáról.* Az ujonnan béállott ifju mesterre, az előtt való ifju mester a szolgáló mesterséget egy pint borral a mesterasztal adásnak idején a gyümölcstál éteknek feladásakor, reáköszöntvén és kezére adván, az uj mester felvállalni és mindaddig, miglen hasonló formában másnak resignálhatja, viselni tartozik, ha akkor a szolgáló mester ezen dolgot elmulatja, azután ötven pinzzel adhatja az uj mester kezére.

20. *A szolgáló mester tisztiről.* A szolgáló mesternek pedig tisztiben álljon minden napon egyszer hivatlan is a czéhmesteréket meglátogatni és a czéhnek közönséges dolgaira nézendő szükséges parancsolatokat a czéhmesterektül elvenni s azokat szorgalmasan véghez vinni, valamennyiszer elmulatja, (helyes mentsége nem lévén) mindenkor is pinzzel büntetessék, azonkívül is valamikor hivatattik, előálljon és a mit nékie parancsolnak, engedelmeskedjék és fogyatkozás nélkül elkövesse, az engedetlenségnek büntetése 50 pénz legyen és ha engedetlensége miatt valamely kár következik, azt is megfizesse.

21. *Inas szegődtetéséről.* Aki a mézeskalács-sütésnek tanulására akarja magát adni, annak szükséges valamely mesterembernél beszélgetve inasul szolgálni és tovább két hétnél beszélgetetlen nem lehet a gazdjának maga mellett tartani, egy forint büntetés alatt, hanem ha bizonyos nagy okokra nézve, a czéhmesterektül tovább való halasztásra idő engedtetik.

22. *Inas szegődtetésnek rendiről.* A beszélgettetés rendi ilyen legyen. Eltelvén a megirt próbahetek, ha tetszik, mind a gazdjának az inast tartani, megfogadni, mind az inasnak megmaradni s szolgálni, menjen a megfogadó mesterember a béállandó inással és azon inasért becsületes emberek kezességet vállaljanak, hogy az inas tanulásának, szolgálatjának rendelt idejét Isten segítségével uránál, asszonyánál jámborul egészen eltölti urának, asszonyának nem csak a mesterség eránt, hanem egyéb házi tisztességes illendő és szabados dolgokban engedelmeskedik, szót fogad, urának és asszonyának reá bízandó házoknak, jószágoknak gondját viseli, kártul oltalmazza; ha valami károkra való dolgot észre vészen, idejekorán hurré teszi és mindenekben urának, asszonyának

becsületire, hasznára, javára igyekezik és munkálkodik. A gazda is jámborul jól tartsa és mesterségre szorgalmasan tanítsa. A beszegődtetésnek kell lenni a gazda házában, két czéhmaster előtt, vagy ha magok nem érkeznének, képekbeliek, vagy députatus mesteremberek előtt, kik mind a gazdának, mind az inasnak tiszteket elejekben számlálják, akkoron a gazda tartozik a szegődtető mestereknek két tál étket adni és két pint bort. Az inas is a czéhnek tartozik a szegődtetésnek idején letenni egy forintot.

23. *Inas esztendeiről és fizetéséről.* A mézeskalács-sütő inasnak tanuló apród esztendei aki az ura számára részéből aratni mégyen lesznek két esztendő, aki pedig aratni nem mégyen három esztendő. Fizetése mindkét rendbelinek léssen egy szür, egy aba vásári dolmány, nadrág, két fekete süveg, csizma elegendő, fehér ruha, a két esztendőnek négy pár ing, lábra való, vászon, az három esztendőnek hat pár, mindkét rendbelinek pedig második esztendeiben minden két hétben magának dolgozni megengedtetik.

24. *Pénzes inasról.* Ha valamely ember maga gyermekét pénzért akarja taníttatni 25 forintot fizessen gazdájának és minden esztendőre 2—2 köből buzát, az ilyen inas 2 esztendőig taníttassék és semmi házon kívül való munkára ne hajtassék, az ura is neki semmi fizetéssel ne tartozzék.

25. *Az inas és gazdája között való villongásról.* Ha az inasnak valamely panasza léssen urátul, asszonyátul illetlen mód nélkül való tartása, verettetése, szidalmaztatása s mesterségre való nem taníttatása és egyéb dolgok felől, jelentse meg szegődtető mesterének, azok a közönséges czéh elé terjesztvén, ott igazíttassék el, ha méltónak találattik az inas panasza, orvosoltassék, vagy urával öszve békéltetvén, vagy más gazdához adattatván, hogy ha pedig az inas csak valamely vakmerőségből hagyja el urát és elmenetelinek a czéh előtt elégséges és igaz okát nem adhatná, senki a mesterek közül, meg ne fogadja és művet ne adjon nékie, 3 forint büntetés alatt, míg a czéhet meg nem engeszteli és uránál esztendeit ki nem tölti: ha az ura kedveli és akarja; az ilyen urat elhagyó inas, ha harmadnapig oda léssen és harmadnap elmúlván mégyen vissza urához, fizessen a czéhnek egy forintot, ugy mehessen és fogadtassék haza; ha az ura nem akarja visszafogadni, a czéh büntetését elvévén, más gazdához adattassék; de harmadnap alatt visszamehet büntetés nélkül, hogy ha pedig egy fertály esztendőig léssen az inas kívül és azután vissza jön, ujonnan szegődtessék bé, a czéhnek mindeneket megfizetvén és elkövetvén, hogy ha továbbá az elment inas ugyan csak kimaradna és a fertály esztendőnek előtte vissza nem jönne, a kezesek tartozzanak a czéhnek fizetni 12 forintokat és az inas által tett kárért a gazdát megelégiteni.

26. *Inasok számára.* Senkinek a mézeskalács-sütő mesterek közül, akár szegény, akár gazdag légyen egyszersmind és együtt két inasnál többet tartani szabad ne légyen és a nálla levő inasnak egy esztendeje eltelvén, a másikat ugy fogadhassa melléje.

27. *Mesterember maga fia tanításáról.* Mely mesterember maga fiát maga akarja tanítani, szabados légyen; de beszegődtetése a megirt mód szerint és a tanuló esztendeje véle igazán kitöltessék, máskép sem

legényül a mesterségét művelni, sem a czéhben állani nem engedtetik, kinek mindazonáltal ha rendes fizetésén felül ad, mint atyja, édes gyermekének áljon szabad akaratjában; ha pedig az ilyen mesterember fiát nála lett beszélgetésének utána, valamely idővel más mesteremberhez akarja adni a czéhmesterek hírével megengedtetik; de ott is az atyjánál hátra maradtott részét elkezdett tanuló esztendeinek egészben kitöltse.

28. *Inas felszabadításáról.* Ki töltvén az inas tanuló apród esztendeit, vigye gazdája a czéhmesterek eleiben, jelentse meg és a közönséges gyűlésben a czéhnek felnyitott ládájánál szabadittassék fel, letévén a czéh ládájában két forintot; hogy ha az olyan felszabadittandó inas a czéhtől rendeltetett órára meg nem jelenék, (helyes okait nem adhatván, vagy betegség nem érvén) szabadon mondathatik ugyan gazdája és czéh által; de jelen nem léteért tartozik a megemlített két forintokon felül ötven pint bort adni.

29. *Társpohárral, tanuló levélről.* Az ilyen módon felszabadított inas, ha vándorlani akar menni és a mézeskalács-sütő mesterségben tanuló apród esztendejének jámborul kitöltése, mesterségének tanulása és felszabadittatása felől való bizonság levelet akar magának szerezni, tartozik társpohár pinzt hat forintot fizetni, melynek negyedrésze a czéhé, a többi a mesterlegények társaságáé legyen, azt letévén, tartozik a czéh közönséges pecsétje alatt a tanuló bizonság levelet kiadni.

30. *Legény vándorlásáról.* Felszabadittatása után a mester legény tartozik a mesterségben való maga gyakorlásnak, épülésnek, látásnak, hallásnak okaért külső helyeken vándorlani, haza jűvén ezen városban a czéhben ismét egyesztendeig szolgálni, ezeket elkövetvén, ha magát a czéhben be akarja avatni, bévétethetik, végben vivén a czéhben való beálláshoz kívántató feljebb megirt dolgokat; ha pedig sem vándorlásnak sem itt való legénykedésnek rendelt idejét nem akarja eltölteni, váltsa fel mindkét rendbélit hat-hat forinttal, ugy állhasson a czéhben.

31. *Czéh könyvéről.* Szükséges, hogy a czéhnek egy arra rendeltetett közönséges könyve legyen és a czéh ládájában tartassék; melyben az inasoknak mind beszélgetéseknek, mind felszabadittatásoknak, nem különben az új mesterember czéhben való beállásoknak esztendeje és napja, a mely czéh mesterek idejében esett felirattassék.

32. *Más inasának, legényének és vásárlók csalogatásáról.* Senkinek a mézeskalács-sütő mesterek közül szabad ne legyen másnak inasát vagy legényét gazdájátul elidegeníteni, magához hívni, hitegetni, aki azt cselekedni comperiáltatik, legénye és inasa tőle elvétetessék és két forinttal megbüntettessék, a legény vagy inas is egy forintot letenni tartozzék. Nemkülönbén mind a mi városunkban, mind külső városokban kirakodván, ne légyen szabad sem magoknak a mestereknek, sem eselédjeknek a vásárló embert, más elől vagy szóval elhívni, vagy intéssel elidegeníteni két forint büntetés alatt.

33. *Mesterember leányát vagy özvegyét feleségül vivő legényről.* Ha valamely mesterlegény, aki még a czéhnek társaságában nem volt, de a mesterséget czéhes helyen tanulta, vagy özvegy mester asszonyt, vagy mesterembernek, vagy pedig özvegy mester asszonynak leányát (mely még másnak ki nem házassított volt) feleségül vészi, hasonlóképen az itteni czéhes mesternek ezen mesterséget tanult fia a czéhben

béállván, czéhben való béálláshoz tartozó állapotokban felével tartoznak.

34. *Kontárokrul.* Ezen czéhen és társaságon kívül való semminémü rendünek nem engedtetik, sem belől a városban házaknál, sem kívül, a város territoriumán és jurisdicciója alatt a mézeskalács-sütő mesterséget művelni, ha ezen tilalom ellen munkálkodik, vagy áruklók találtnak, szabad légyen a mézeskalács-sütő mesternek a nemes város bírása hírével műszereket és árujokat elhordani, a műszereket magoknak tartani, az elhordott áruknak pedig fele a nemes magistratusé, fele a czéhé legyen.

35. *Kontár műnek sokadalomkori béhozásárul.* Mivel hogy mi körülünk sok kontárok találtnak, mind várossokban és falukban, kik az ő mesterségeket igazán nem tanulták és nem czéhesek, az ilyeneknek szabad sokadalomra, a mézeskalács-sütő mesterségen való művet béhozniok és árulniok nem engedtetik, rajta kapattatván pedig tülök elvétetessenek bíró uram hírével, melynek fele bíró uramé, fele a czéhé legyen.

36. *Külső helyen dolgozó mesterrül vagy özvegyrül.* A mely mester ember vagy özvegy mester asszony a városból kimenvén mesterségét gyakorolná és azután haza jönne fél esztendő alatt, három forintokkal büntetessék; ha pedig fél esztendő eltelvén továbbá kinnmaradna és haza nem jüene, hanem ha kinn maradásának elégséges okát adhatja, ujonan minden terhekkal következék a czéhben.

37. *Műnek megvizsgálásárul.* A több czéhbeli társaságoknak szokások szerint, a mesterembereknek magok művet is, a czéhmesterek minden cántorban meg látogassák, vizsgálják és a kinek műve hibásnak találtnak, a fogyatkozásnak mivoltához képest megbüntetessék és hogy a mesteremberek jó művet műveljenek és áruljanak, arra szorgalmatos vigyázás légyen.

38. *Betegek őrizésérül.* Midőn valamelyik a mézeskalács-sütő mesterek közül súlyos betegségben esik, a több mestertársai renddel őrizték és mellette légyenek, aki elmulatja, igaz mentsége nem lévén, egy forinttal büntetessék, ha pedig valaki magát igazán megmenti, vagy a városon nem lézen, akkoron az helyett más rendeltessék.

39. *Megholt mesterembernek vagy halottjának temetésérül.* Ha valamelyik mesterember meghal, vagy halottja esik, akkoron minden mesteremberek, legényekkel és inasokkal egzütt az halottas házhoz felgyülekezzenek és a megholtat a temetőhelyre felkísérjék és eltemessék, aki meg nem jelenik, ha csak helyes oka és mentsége nem lézen, a gazda ötven pénzzel, a legény huszonötlet büntetessék a inasrul a gazdája számot adjon és érette huszonöt pinzt fizessen.

40. *Más halott temetésrül és attul való fizetésrül.* Midőn a mézeskalács-sütő czéhet valaki halottjának kivitelére és eltemetésére kívánja, a több czéheknek rendi és szokása szerint tartozzanak elmenni, ha a czéh nem akarja elkövetni, a nemes magistratusnak hírével esvén az engedellenségnek érdemlett büntetésében essék, ha pedig valamely mesterember az ilyen temetési alkalmatosságrul kimarad, 24 pénz büntetése legyen, az halottas ember tartozik a czéhnek egy forintot fizetni.

41. *Megszegényült beteg mesterember felszegelésérül.* Midőn a mester-

emberek közül valamelyik súlyos betegségben esik, költségül épen megfogvatkoznék, ilyen szükségben a czéh ládájából segítették, olyan okkal és móddal, hogy Isten egészségre és jobb állapotra fordítván, tartozik a czéhnek vissza téríteni; ha pedig meghalna, jószágából, a mennyire hagyott értékéből kitelhetik, minden magános adósságoknak előtte ki kell telni.

42. *Új mesternek házasságáról.* A czéhben újonan bévétetett mesterembernek egy esztendőnél tovább nőtelenül, házasság nélkül maradni nem engedtetik; ha elmulatja, első esztendőben három forinttal, másodikban hattal, harmadikban és azután következőkben mindenkor 12 forinttal büntetessék.

43. *Özvegy mesterasszonynak adandó legényről.* A mely mesterember meghal, ha az elmaradott özvegye a mesterséget műveltetni akarja, szabadosan művelteteli; sőt minden mesterembereknek előtte a czéhmasterek tartozzanak néki becsületes mesterlegényt rendelni és adni.

44. *Czéhmaster és szolgáló mester kimenésekorai képebeli hagyásokról.* Mikorön az öreg czéhmasternek a városból valamely szükséges dolgai végett ki kelletik menni, a másik czéhmaster társának, vagy ha az is jelen nem léssen, más becsületes mesterembernek hírré kelletik adni hasonlóképen a szolgáló mesternek szükséges czéhmaster hírével kimenni, képebelit hadni és azt is czéhmasterének megjelenteni, minkét rendbeliek valamennyiszor elmulatják, mindannyiszor egy-egy forinttal megbüntetessenek, ha penig egy hétnél képekbéli hagyás nélkül tovább kimaradnak, két-két forint legyen büntetések.

45. *Mester maga költségén hozott legényről.* Ha valamely mesterember idegen helyről valamely mesterlegényt maga költségén hivat és hoz vagy hozat bé, szabad légyen mindaddig, míg mindkettőnek kedve tartja, magánál tartani, de ha a dologban valamely csalárdság találattik, a mesterember két forinttal, a legény egy forinttal büntetessék és a legény más mesteremberhez rendeltessék.

46. *Mesterlegénynek idejéről, fizetéséről.* A mesterlegénynek szük voltához képest mind az itt tanult, mind más idegen helyről maga okta bejött legénynek egy gazdánál vagy mesterembernél egyvégben műhelyben való létele rendeltetett nyolcz hetekre, melyek közül egyik, ugymint a nyolczadik, a legénynek számára való munkálkodásra engedtetett. Azon kívül a legjobb mesterségű és munkája legénynek is fizetése légyen minden héten öt garas, amely mesterember penig ennél többet fizetne, megbizonyosodván dolga egy forinttal büntetessék és a legény tüle elvétetessék.

47. *Mesterlegény bucsuhetéről.* A mely mesterlegény a meghatározott időnek, ugymint a nyolcz heteknek eltelésének előtte, gazdáját el akarja hagyni, egy héttel eltelvén, a czéh előtt elhagyásának okát adni, mely ha helyesnek ítéltetik, elhagyhatja gazdáját, ha penig bucsu-vétlen és ok nélkül maga indulatjából, vagy haragjából mégyen el gazdájátul, egy forinttal büntetessék és ha a városból el akar menni, szabadon bocsáttassék, de a városban mig az elhagyott gazdájánál hátra maradt idő ki nem telik, addig más műhelyben menni nem engedtetik.

48. *Mesterlegény műhelyben állásáról.* Mikor a külső helyből bejött,

vagy itt tanult mesterlegény műhelyben akar állani a czéhmestert keresse meg és ott, ha kívánja, tartozik egy hétig dolgozni, az egy hét eltelvén a czéhmester munkáját megvizsgálván, a mely mesteremberhez rendeli, ahoz kellett menni és a mennyire heti bérét, avagy fizetését határozza, azzal kell megelégedni. Egy mesterembernek is nem engedtetik magától czéhmester hire és rendelése nélkül legényt fogadni, sem a legénynek maga okta valamely gazdához állani, aki ez ellen cselekeszik, a gazdának büntetése két forint, a legényé egy forint legyen, a gazdátul a legény elvétettetik és míg ezen articulusban megirt rendet el nem követi, addig senkinél ne dolgozhassék.

49. *Jövedelmeknek nyolczadrészének scholához való adásáról.* Törvényes birságokból és egyéb akarmely alkalmatosságokból bėjőhető minden-nemü nyolczadrésze a scholabéli diákok számára kiadattassék, a többi a társaság ládájában tétessék, conserváltassék és a mikor valamely közönséges szükségre kívántatik, közönséges akarattul arra fordíttassék.

50. *Több articulusoknak csinálásáról.* Ezen articulusokon kívül ha időjártában a czéhbéli társaság magok közönséges javára szolgáló és szükséges dolgot feltalál, szabados legyen arrul rendelést tenni, de olyat, mely ennek a szabad királyi városnak, a nemes magistratusnak, nemesi szabadságának és más társaságoknak praejudiciumára, sérelmére ne legyen, melyre nézve végezéseket a nemes tanácsnak hírré tegyék; ha approbáltatik, végezéseknél és rendeléseknek olyan ereje legyen, mint ha ezen levelünkben lévő articulusok között valóságosan béirattatván volna.

51. *Ezen articulusoknak observatiójáról.* Ha pedig magokat ezen articulusok szerint nem alkalmazzatják és a debreczeni nemes tanács hire és akarata nélkül ezen articulusokban valamely változást, kiseb-bétést, vagy jobbitást téznek, minden szabadságotul és autoritásoktul megfosztatván, az előbbeni rendeletlenségre jussanak. Ezen privilegiumos levelünk is tőlök elvétessék.

Nos itaque cum in administrando officio nostro nihil magis necessarium, nihil praestantius, nihilque ad usum publicum quotidiana in humanae societatis conversatione magis proficuum, quam divinarum humanarumque jurium et legum ductu stimulis viribusque bonos quidem ad quaevis honesta pertractanda studio se excitare, et promovere, petulosos vero et desciscentes pie et paterne refrenare, inque planam vitae, moris et virtutis viam refrenare, tandemque ad arduum pietatis et honoris gradum strenuo erigere, ac promovere posse, spectemus et arbitremur, ex eo praememoratorum civium pistorum panis dulciarii seu mellarii nostrorum instantia, modo quo supra coram nobis habita tanquam justa et legitima moti ac inclinati praerecensitorum articulos nobis exhibitos et praesentatos, quoad omnes eorundem continentias et clausulas, praesentibus literis nostris, de verbo ad verbum sine diminutione et augmento aliquali inseri et inscribi faciendos, approbandos, ac saepius fatiis civibus et magistris nostris pistoribus panis dulciarii, seu mellarii ipsorumque successoribus universis perpetuo valituros ac in sui ipsorum artificio et contubernio pro legibus ac regulis perpetuo observandos ac continuandos, concedendos duximus et extradandos, prout approbamus, ratificamus, concedimus et extradamus. Harum nostrarum authentico civitatis nostrae sigillo munitarum vigore

et testimonio literarum mediante. Datum in saepe fata libera ac regia civitate Debreceniensi die 19. julii, ano 1713. Per Joannem Posalaki juratum patriae notarium extradatum. m. p. L. S.

Eredetije az Orsz. Levéltár magyar udv. kancelláriai osztályában „*Conceptus Exped.*“ 1721. évi No. 35 ex Julio alatt.

Másolta: *Dr. Kárffy Ödön.*

UTASÍTÁS 1701-BŐL A NAGYKÁROLYI KULCSÁR RÉSZÉRE.

Károlyi kolcsár Balog Jánosnak die 4. mensis Aprilis, anno 1701 kiadott instructiója következik e szerint.

1. Minthogy mindennemű legumináknak és boroknak az kolcsár keze és gondviselése alá kell mindenünnen adminisztráltatni, és ő általa erogáltatni, ahoz képest megkívántatik, hogy szorgalmatos vigyázással legyen, maga dolgainak legjobb módjaival való folytatására. Mindennemű perceptiókat és erogációkat distincte magának felírjon, és aki mit administrál, arról quietantiát adjon; ellenben magának recognitiót extrahálljon.

2. Valamikor a csürben szórnak, jelen legyen, vagy hogy béhozván, ide bé is megmérjen mindenféle magot; rovást rólla tartson, kinek a felé magánál, s fele peniglen a csürbirónál álljon. Az vetni való magot szám szerint külön tartsa, az költeni valóval öszve ne elegyétse, mindeneket rostán által eresszen és a porát is hütös ember előtt felmérje minthogy együtt percipiállya. A tiszta buzát az abajdoczal és rossal öszve ne egyelétse; mindenféle mag külön rakásban és szuszékban tartassék.

3. Ha 100—200 köböl élet lészen egy rakásban gyakorta megforgattassa, hogy valami módon az usok belé esvén, az urnak kára ne következék gondviseletlensége miatt. Legkiválképpen a zabot és kölest forgattassa meg, minthogy legjobban szokott ártani azoknak a meleg.

4. Két vékát ne tartson, hogy suspitióban hozván magát, mások példájára keményen meg ne büntetessék, hanem az micsodás vékával beméri az életet, azon vékával mérje ki is. Igen jó vigyázással legyen penig, hogy kinn a jószágban és majorokban lévő vékákkal az maga vékája megegyezzen, kisebb, vagy nagyobb ne legyen, mert maga fog kárt vallani, ha az vékák meg nem egyeznek; sőt ahol észre veszi, hogy vagy nagyobb, vagy kisebb az ő vékájánál a jószágban kinlevő véka, mindjárt az urnak, vagy az udvarbirónak hírré tegye, mert késő lészen számadásakor. Ha peniglen Debreczenből, vagy Ér mellől, vagy peniglen Szathmárról oda való köböllel valamit hoznak, a köblön való szaporodását jól feltegye, másként magájából fogja pótolni.

5 Commissio nélkül senkinek semmit se erogálljon, mert számadásakor nem fog tulle acceptáltatni.

6. A kenyérsüttetésben ilyen modalitást observáljon. Az urak számára mindenkor tempestive igyekezzék szép lisztrül, úgy konyhára valórül 5—6 köbölről, uraim és cselédlisztrül 30—40 köbölről providálni, úgy hogy azmidőn malomban küld, az molnárokkal rovássá légyen,